

יומן ירושלמי

אלרואי דן

ניתנה להם לשלל בידי מושיעים צבועים, דורשי הרפתנו וחורשי רעתנו! משהו מיוחד מתלבט בפניהם של בחורים צעירים אלה, הדומים לגור זלינשרים שבגרו פתאום אחרי מעוף-הטרף הראשון, משהו שוקק, שאינו עובר את פתחי פיהם. האומנם? — כן, אלה הם! הם מן הבחורים שחזרו מכפר-ציון ובדרכם הוקפו אלפי אויבים ועמדו על נפשם בגבורה מפליאה משך שלושים שעה — כל שעה ששים רגע, כל רגע כמין נצח — בלי אוכל, בלי עזרה, בלי בטחון כי יישארו בחיים חלף גבורתם. הם חזרו וסעדו את לבם — והלכו אל הקולנוע. פשוט. ולמה לא ילכו לקולנוע? זקוקים הם למשהו מציאותי וצ'נוע, בלי גבוהה-גבוהה, אשר ימחה את קורי הסיוט מעל רוחם המתוחה ויחזירם אל היומיום. אשר לפרשת הקרבת עצמים — הלא היא עתה היומיום שלהם, ואין איפוא ממה להתפעל. האם לבנקטיס-יונאומים ילכו? בר מינן!

„לכו, לכו, בחורים.“ אני מנענע להם בראשי בהשאי — אלא שעכשיו אני הוא המתבייש על שאין לי ולכשמותי מה להציע להם לבחורינו אלה תחת סרטי-קולנוע נבוב. כמין הר גבה בין מחזיקי הספרות העברית ובין הדור הצעיר בציון, בדרכם אל הפלש שבספר, או שבסרט, פוסחים צעירינו ברובם על כל פרח-הגות ונטע-מחשבה — ולא חסר הרבה ורמסום ברגל קלה, בזחיחות דעתם, ברם, ועדות-התרבות השונות שלנו כמו נזהרו שלא לעשות מאומה כדי לחדש את הקשר המנותק, קשר-האופק והקשר האישי, בין הסופר נקי-הדעת ובין הנוער, שכבר נתפס בינתיים לאותו הזלזול כלפי היצירה, המציין את אנשי-המעשה שלנו, למן איש-ההמון והפקיד ועד האמרכל והעסקן.

*

בקרן רחוב שטראוס ורחוב מאה שערים — התקהלות קטנה לפני חלון-ראוה של חנות. נש-מע קול נער קטן, מזרחי, צוחק, מנאץ, קול פרוע, הפקרי. ניגשתי — ומיד הכרתי את הנער, שלשום ראיתיו לראשונה במחנה-יהודה, בידו נכרשת-נחושת נאה הוא נפתל עם איש „משמר-

למאותו ערב של 29 בנובמבר 1947, כשרחור-בותיה האפלים-למחצה של ירושלים החדשה היו מלאים, מאז עלות השחר, המון אדם רב, זורם בלי כיוון ובקפאון, כמו באספקלריה מאיטה, כמתכה שיוגד לו לאן ילך ולקראת מה ירוץ, והוא שרוי בהתרגשות עצומה, אך סתומה, מוכן לשמחה ומפלל לטוב, אך מהסס וכמעט נבוכ, שוקק ומחריש, כאילו שמע אז כל איש, בלי דעת קול-איכ העולה ממעמקיו בחזות קשה לבוקר — למאותו ערב ואילך היו חוצות ירושלים מת-רוקנים בתחילת הערב והופכים שאִיה, ורק קולות יריות ונפץ היו פולחים את החשיכה המבעיתה — אבל בלי קרוע את השטן האורב בתוכה...

כך עברו מאה יום ומעלה. אבל בשבועיים האחרונים, דוקא משנתרבו קולות הנפץ ואתות-המלחמה גם בשעות היום, נשתנה במקצת פר-צופה הלילי של ירושלים העברית: כמו נת-עוררה — ובמרכזה ההרוס לשליש-ולרביע הת-חילו נראים בערב צעירים וצעירות, קולות צחוק אביבי ובריאי החלו מהדדים בחלל-האוויר, כאילו אדמה סלעית ושתקנית זו מגסה עתה לבוא במגע של איתות ושידור עם הכוכבים הרחוקים... — בחורים ובחורות מן השורה הם, חיילים ומגור-ייסים, ההולכים אל שלושת-ארבעת בתי-הקולנוע שנותרו בעיר (שנים יצאו מכלל שימוש).

„לכו, לכו, בטוב תבלו!“ — מנענעת להם בראשה ירושלים העוטיה אפלה, השפופה לארץ ומכורבלת, אך מוצקת-הגו מתחת לעטיפותיה הבלות, והיא כמתביישת על שאין לה, לעיר-הבירה שלנו, מה לתת להם לבני-נעוריה היקרים כדי להרהיב את דעתם ולשעשע את רוחם ברגעי הנופש, זולת בלואי סרטים טפשיים ומשעממים, מחצרת-הוליווד המשמשת את משרתיהם של אילי הנפט בעלי שיני הזהב ואגרופי הרשע.

אך מי זאת סיעת הבחורים השזופים והעייפים הצובאים שם על הקולנוע בליל זה, ליל דכאון ואבל בציון (מאה ועשרים לילה אחרי אותו ליל-העצרת החלומי וקצוף-הכנפיים, ליל לייק-סאפסס)? — והלא אך לפני שעות מעטות הובאו הנה מבריכות-שלמה, בראכה בית-לחם, גיבורינו גזולי הנצחון, שנשקם הוצא מידם במרמה ונפשם

ממזל. לקחתי ממנה גבעול קטן של חלמית ונתתיו בדש בגדי. צמח-בר זה נעשה בימים האחרונים מיוחס גדול ויקר-המציאות והוא כבר נמכר בשוק השחור ובמחירים של בית-מרקחת. בחנות ראיתי כי כל קופסות השימורים נעלמו בן-לילה מעל המדפים. רמזתי לחנונית בזהירות כי לא טוב המעשה הזה וכי המצפין אין לו מצפון.

„ומי אשם?“ — נרתחה החנונית, והפאה הנכרית הקלושה, שהביאה עמה מפולין לפני חיי שנה, זעה על ראשה. — „כל זה בא מחמת המדינות היהודיות שנתחשק להם! עושים בהלה, מחרימים, מטמינים, ולחנוני אין כלום!“

נחשול דיבורה הלך הלך וגאה. הסתפקתי בפת-קיבר ירקרקת, לצבות בטן, ובטבלת שוקולד קטנה, ללפת בה את הפת. כשאין מרגרינה...

לא בנחת-רוח יתרה אכלתי את הפת המרה, הממותקת. כיצד קרה הדבר, כי צברנו בפינות ביתנו הלאומי, ללא כל היגיינה ורוחניות, חידקים של רעה חולה, העלולה לפרוץ, בצורת מגפה מוסרית קשה? כל עוד יש בציבור קטן כציבורנו נער אחד ושתי נשים כאלה, אולי יש לומר, כי עדיין לא הגענו לכלל ציבור נאור בהחלט. אלא שאין בכך כלום, בשים לב לרוח-המסירות וההיבנה של ציבורנו רובו ככולו בימי-הכרעה אלה. לבשתנו, לא נער אחד ושתי נשים כאלה יש לנו בערי ארצנו, אלא מאות ואלפים. הסחנו דעתנו כליל, מתוך קוצר-רוח טיפוס, מעיקר חשוב זה אשר כל עם, קטן כגדול, המבקש לבסס את עצמאותו, פונה אליו בראש-וראשונה: הלא זה העיקר הגדול של חינוך-העם, קלות-דעת, זו, שאין לה כפרה, מי יודע באיזו צורה קשה היא עתידה להתנקם בנו.

*

יום אחרי יום נמשכות היריות בלי-הרף, כל רגעי יומנו מנוקבים מהן. כל יריה, הבאה ממנזר קטאמון במערבה של ירושלים או משיך-ג'רח בצפונה, בואכה להר-הצופים, ומכוונת לא-חת משכונותינו פולחת את הנפש והדה רועד בעצבים, משתאה אני לדעת, לכמה ימים אדם מת-רגל סוף-סוף אל קולות נפץ ויריות ושוב אינו מרעיד עליהם.

„אמש“, סח לי רעי עוד אחרי, הבוקר המתועב ברחוב בן-יהודה, „נדמה לי כי עצבי באו עד משבר, המוח עצמו זמזם וכאב וכמין חשכת-שואל היתה חוצצת ביני ובין כל דבר שראו עיני, בשר

העם“, שהיה לו יסוד לחשוב כי קטן זריו-וממולח זה, משך את הנברשת מתוך בית ענוב בשכונה הקרובה, שהשכנים עזבוה מאימת הזמן, הנער הענוב ולא-מודה נאבק על החפץ שזכה בו מן ההפקר, צעק כנשוד-עקרב, קילל והצדיק את מעשהו בטעמים לאומיים ובשנאה לשונא.

„לא איכפת לי ממשלה שלכם!“ — צרח הנער והתיז רוקו — „עכשיו זה כבר שלי! אני רוצה כסף! לא רוצה להחזיר! אני לא מפחד מפניכם! אתם גרועים מן האנגלים, גרועים מן הנאצים!“ — ולבסוף נחלץ מידי שובהו וברח. והנה הוא שוב, צורח ומגדף, בועט ברגליו ומנגח בכתפיו, כיון שידו האחת עמוסה כרוזים וידו השנית אוחזת בפחיהדבק, הוא מתעקש להדביק איזה, כרוז על חלון-הראיה דוקא — ואינו רוצה לשמוע לדברי העומדים עליו, כי ידביק את הגליון על לוח-המודעות הסמוך. הוא מתפתל בכל גופו, בחימה שפוכה, וצועק כמו שלשום: „אני לא מפחד מפני הממשלה שלכם! אני עושה מה שאני רוצה! אתם גרועים מן הנאצים!“ — ומאיים לנפץ את חלון-החנות.

המחזה היה לי לזרא. פניתי ללכת לדרכי — והנה לקראתי מזל הכובסת, אגודת חלמית בידה, הכל מלקטים עתה חלמית בכרמליות של ירושלים. „אכול מפרי גנך!“ — קורא, קולי-ירושלים, מה שלומך, מזל? אין רואים אותך, החדלת לעסוק בכביסה?“

„כבר עובדת משק-בית“, ענתה מזל, ספק עולצת ספק מצטערת. — „כובסת, ואין סבון, עובדת ואין מה לקנות לאכול, עכשיו אוכלת במקום שעובדת. תראה: אספתי חובזה, יעני, חלמית, אצלנו אמרו, יש פקודה מן הרדיו לאכול חלמית, אך עד שהתחילו לאכול חלמית — די! כבר אין שמן, אין בצל! ומה נעשה בחלמית? נאכל אותה כמו חמורים?“

„ומה עושה בנך? ודאי התגייס?“

„בני הוא כבר בהרצל, אריהו! הוא כבר מסור מאוד להרצל!“

„חשבתו שהוא בהגנה.“

„מה? הגנה יותר טוב?“ — שאלה מזל בלי עקביות, מתוך הגיון ההשדגות התמימה אשר לה, ומעיניה ניתז חשש, שמא מקח-טעות עשה הבן. „אצלנו אמרו כי הגנה כבר בגדה בנו, די, והרי צל זה יותר טוב, ומה אתה אומר, אדון, מה יהיה המצב?“

„יהיה טוב, מזל.“

נחפוז הייתי לבוא לחנות-המכולת ונפרדתי

מתקלת קוצר-הראות של בעלי משימות ומאזלת היד של עסקנים, יושבי הועדות להסדרת המצב ולעמידה על המשמר. הוא רואה, אגב, גם כמה סימפטומיים גלויים ומסותרים של שנאת-הרוח, המבצבצת בקרב המעמד הצבאי המתהווה, שאך תמול-ששום נולד בישובנו. ואי-שהחיוב הנאור מצר בראותו כיצד פושה בקרבנו אותו נגעה-הזמן: שלטון הכוח תחת שלטון-הרוח. הוא יודע כי נחוץ לנו כוח — אבל כוח כגשק גקי ביד החברה כדי להילחם בגילויי הכוח הטמאים של יסודות בלתי-חברתיים; כוח ככלי-מכשיר של ההפרה, כאחיה של התבונה: כוח שכוחו לא רק בידים, ידי עשו, אלא גם בקול, קול יעקב — בהסברה! אי-שהחיוב הנאור, המפלל לתבונה ולהגינות גם בשעת חירום, מצר בראותו, למשל, קצת יהודים שפיאותי הם ארוכות ודעתם קצרה, מפגינים' בשכונת מאה שערים (שפגזי האויב נופלים עתה לתוכה מעמד דתו במוצררה) עם כתובת עלובה: „אנו חובעים הסכמה לשביתת-גשק“ — אבל מצר הוא גם בראותו מפים את המפגינים' העלובים הללו סופגים מכות תחת לקבל את ההסברה הנכונה, כשם שהוא מצר בראותו אברכים עם פיאנות מסולסלות מתרוצצים במכוניות, ומקלעי-סטן בידיהם, והם לא פרושים, אלא פרושים.

הצלחתנו במלחמתנו, — הכל יודו — תלויה בתכנון כולל — כלומר, לא רק באסטרטגיה צבאית, אלא גם באידיאה הפוליטית-הפילוסופית שביסודה. סילוק כל האידיאות מפני צורך-הרגע הצבאי — מכשול קשה הוא. העלול להתנגם בנו. והוא הדין גם בנוגע לפרטים. אי-שהחיוב האיני טלקטואלי שואל, למשל, לתומו: למה אין נוהגים אצלנו „כמתוקנים שבהם“ לחוס על אותם „כר חות-אדם“ צעירים שנועדו מאת הטבע, לפי יתרון כשרונותיהם והשכלתם, לעמוד, בבוא הזמן, בראש הציבור, ליד ההגה המדיני או בקתדרה המדעית, שבלעדיהם עתידה רמתנו התרבותית-החברתית לרדת הסיושלום ירידה מסוכנת? בלום מחכמה עושה מפקדה ששולחת אל קר-האש את אלה שכוחם לא בשריריהם אלא במוחם וברוחם — פרחי מדע כמו הסטודנט קושניר והמחנך הורן ואחרים — שנפלו ואין לנו תמורתם? — אותו אינטליגנט ששואל כך לתומו יש שהוא שומע תשובה: „אצלנו אין יחסנים ואין זכויות יתרות לאינטליגנציה — אין לנו צורך באנשי רוח!“ — ואין המשיב נותן דעתו על כך, כי הפה שמחיר זכות יתרה לבעלי-השרירים אינו

תים אחרי הצות-הלילה הקיצותי פתאום, כולי קשב, ולפתע הרגשתי כי טוב לי, טוב לי מאוד. מיד נתחורה לי הסיבה: לא היו יריות, אי של דממה עמד בלב קולות הנפץ והיריות, המקיפים אותנו זה ימים על ימים. הרגשתי, מה שמרגיש אדם בלב ים למראה אי קטן, הרומז: הנה מנוחה“.

ורעי הוסיף: „את כל טעמו של הטוב לומר דים לטעום, כנראה רק כשהטוב הוא אך רגע בתוך המשך ארוך של חוסר-הטוב“.

*

אזרתי אופטימיזם להכנס לשטח-ההריוסות של מרכז רחוב בן-יהודה שהופצץ בכ"ב בסברואר, והמלא כבר הלמות עמלים, המחזירים את החיים לתיקונם. על מדרכת רחוב דויד המלך („קינג ג'ורג'“ לפנים) קשה היה לעבור מפני התור הארוך, משום-כך נכנסתי לסימטה צדדית, גם כאן אי-אפשר היה ללכת על המדרכה מפני ערימות שברי הטיח, שירי המפולת מהפצצת רחוב בן-יהודה, ומפני „תור“ מיוחד במינו — ערימות זבל, שלפעמים יש והן מונחות על המדרכות, בשכונות, וכמה ימים מחכות לתורן — ומעלות על הלב אטוציאציה רעה עם מגפות וחלאים רעים, שמעבירי הידקים אינם רחוקים וגבולנו, כידוע, היכן הוא — שאלתי את עצמי — השלטון האזרחי של המדינה העברית? הרי יש לנו שלטון! ומיניה-רוביה תירצתי לעצמי: אמנם יש לנו שלטון, אך לפי-שעה הרי זה בהכרח שלטון צבאי בלבד. השלטון האזרחי מתמהמה מעט לבוא, איני יודע אם גם בתל-אביב כך (מה מאוד רחוקה היא עתה!); שם נדאי הכל „בסדר“, כי לולא זאת הלא היו מנהיגינו, היושי-בים עכשיו כולם בתל-אביב, עושים מן-הסתם לתקנת המצב; אם אינם עושים, סימן שהכל „בסדר“, אבל בירושלים — יש להודות! — עוד מורגש חוסר השלטון האזרחי, ומה פלא איפוא אם סימנים של תרעומת חשאית נראים פה ושם. ודוקא במקום שאתה מוצא את הקונפורמיזם התמים והשלם ביותר — בקרב שלומי אמוני הלאומיים הנאורים, נתיקי הציונות — שם אתה מוצא גם כעין חרדה מסותרת וספקות כבושים, שהלב אינו מגלה לפה, משום שרגש-החובה, המצווה לאי-שהחיוב לשאת בעול, מאהבה ובסור לידריות, עם ההנהגה, מסלק ממילא כל תבוסנות מקרבנו. אבל אי-שהחיוב הנאור אינו רואה את עצמו רשאי להתעלם בהפרתו

למערכי-חיים חיוביים ולמילוא תפקידים כשרים ונבונים. כי אין לך חומר יותר פשר והיובי לבניין מן האהבה. אנחנו מקדישים, כמדומה, יותר מדי תשומת-לב לא לאהבה, אלא לשנאה, קרקע צחיחה זו, הבולעת אל תוכה את כל להלוחית-החיים.

*

מטעם המוסדות הוכרו ברדיו העברי של ירושלים, כי אסור באיסור חמור לגדוע עצים בתחום ירושלים רבה וכי העובר על לאו זה ייענש. אחרי שמיעת הרדיו יצאתי החוצה וראיתי אנשים, נשים וטף בקרדומים על גזעו של ארוז נאה, לא יכולתי להתאפק וקראתי:

„מה אתם עושים!“

„עושים מה שרוצים“, היתה התשובה הברורה

והחזקת.

משמע — אמרתי אל לבי — כי יש באמת צורך באיסור כזה. משמע כי יש בישובנו העיר רוני הרבה מאוד אנשים הרחוקים מן הטבע והקרקע ומישובו של עולם במידה כזאת, שיש עוד צורך להסביר להם את כל הרע שבגדיעת עץ חי? ברם, כיצד אפשר להסביר לאדם שאינו מבין זאת בעצמו, כי גדיעת עץ היא מעשה הרס? הנגיד לו כי מי שכורת עץ עושה מעשה חבלה בגופו של הציבור, שהעצים נחוצים לו ממש ככל שאר החיים שבמחיצתו, כיון שהעץ הוא שמבריא את האויר שאנו נושמים ואת האדמה שעליה וממנה אנו חיים? כי העצים הם שהופכים את המדבר לישוב ואת הביצות, קני כל המחלות והקדחת, לקרקע פוריה וטובה? כי כל ציבור שקשור אל אדמתו אוהב את הצומח, מכבד אותו ומטפח אותו, כי הוא רואה בו מקור חיים? כי מי שכורת עץ — חיים הוא כורת? הייכנסו הדברים ללבו של אדם שאינו יודע כל זאת מאליו, מתוך שייכות אל הטבע ואל האדמה ואל ישובו של עולם?

ברם, מאידך גיסא — אמרתי אל לבי — איך אפשר לבוא בטענות של הכרה תרבותית ובטרו-ניות של אתיקה אל אנשים נתונים במצוק, שאין להם לא חשמל ולא טיפת נפט לבשל כף גריסים לילדיהם, „בהשתפך נפשם אל חיק אמותם“ — כי אך בשוק השחר משיגים עוד לקוחות עשירי רים, שהכסף אינו נחשב בעיניהם, הצי פח נפט במחיר של כמה לא? איך זה ימלאני לבי לקטרג על סובלי כפן מרודים? פיקוח-נפש דוחה — הומאניות אפילו בקרב משכילים ואניני-הדעת —

רשאי לאסור אותה על בעלי-המזח — שגיאה גסה היא, כיון ששניהם נחוצים במידה שווה לחיים מדיניים וציבוריים, אין הדובר מרגיש כלל כי נמוקו השלילי נובע, לאמתו של הדבר, מתוך יחסו השלילי, הנעלם גם מעיניו הוא עצמו, כלפי כל אשר בשם-הגנאי „רוח“ יכונה. גיבור-החיל רב המעש והתמימות שוכח כי לולא רוחם של אלה שמהם יצאה האידיאה של ישוב ארץ-ישראל, כי עתה לא היתה לנו כאן שום מציאות עברית, להגן עליה, ואף בשעה קשה זו צפון להם לאנשי-רוח ובעלי-אידיאות התפקיד לתת לציבור את האחיזה הנפשית והרוחנית, הנחוצה לכל אחד ואחד מאתנו כדי להגיב על קולות הנפץ והיריות, הממלאות את אוירנו, לא בתגובה של חרדה וחולשת-הדעת אלא בתגובה של התעשהות ואומץ-לב, אם היחיד שיש בו אומץ-לב ואין עמו דירקטיבה רוחנית עלול להשתמש בהכונתו למטרות שליליות (גם להיות נגסטר נחורץ אומץ-לב), לא כל-שכן הציבור: כדי שאומץ-לבו של ציבור יביא לו תוצאות חיוביות, ולא הרס-ניות גרידה, מן-ההכרח שיהיו בקרב חיים של רוח, אידיאות חיות, כיסוד כל ההוויה הציבורית. ציבור בלתי-רוחני ונטולי-אידיאה אינו אלא מחנה צוענים — האומנם יש צורך להוכיח, אפסו-מה? זו לאלה הנותנים לישובנו את כיוונו בהווה?

והלא דוקא במצבנו בשעה זו, כשהעורף האזרחי אף הוא חזית, זקוק הוא עורף זה להשפעתם הטובה של אנשים אשר יתרון-רוח בהם להדריך את הציבור. אסור להפקיר את החיים האזרחיים בידי זקנים אדישים ונוקשי-פניות, שכבר „אבד עליהם כלח“, מזה, וכידי נערים זחלתנים ונמהרים, חסרי נסיון, מזה, וביחוד שהציבור הירושלמי — אם כי ציבור עירוני הוא ורחוק ברובו מרוח המסירות וההקרבה העצמית של ציבורנו החלוצי-החקלאי והוא מכיל בקרבו יסודות שליליים מסוגים שונים — הריהו עשיר גם באנשים נבונים ומתונים, אנשי-תרבות שלא קיפחו את הגינותם בשעת-חירום והם זוכרים היטב את טעמם של ימי-מלחמה באירופה, אשר הקיאתם, ויודעים כי לעומת האימים ההם אסור ואסור לאיש מישראל להתאונן כאן על הוסר מזון, או על קשי, התור' ושאר פגעי הזמן. הם מתחזקים ונוטים שכמם לסבול, כי יודעים הם שיש ויש בשביל מה לסבול. הם אוהבים את ציון — ומתפללים ליד חזקה ואוהבת, נבונה וחכמת-לב, אשר תדע להעריך ולערוך את אהבתם זו

הקיום בעיני היהודי. „כל עיר שאין בה ירק אילנות, אין תלמיד־חכם רשאי לזור בה“, אומר התלמוד.

והגע בניפושך, כמה זמן דרוש כדי שעץ זה יגדל ויהיה לגוף חי, הנותן צל משיב־נפש ומרבה לא רק יופי, אלא גם בריאות בסביבת כולה. העץ הוא ידד גאמן לאדם, והאדם מצווה להיות ידידם של העצים. תפקידנו הוא לנטוע עצים, ובשום־אופן לא לכרות עצים!

האגדה מספרת: פעם אחת עברה בת־הקיסר במקום אחד בארץ־ישראל, ונשברה יתד במר־כבתה. קצצו עבדיה ארוז כדי לתקן את המרכבה, ומעשה פראי זה הרגיז את יהודי המקום כלי־כך, שנפלו על עבדי הקיסר והכו אותם.

אחד התנאים אומר: בשעה שכורתים אילן, קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, ואין הקול נשמע: כלומר — העץ הגדע צועק לאלוהים, אלא שבני־אדם אינם שומעים את הקול הזה. תכונה טובה ויפה זו של קדמונינו — האהבה אל הצומח וכיבוד העץ — אסור שתשתכח מאתנו! „האדם עץ השדה“, כתוב בתורה! ועץ־השדה הוא חלק מחיי האדם — זאת יודע וזוכר כל איש בר־דעת אפילו בקרב עמי־הטבע הפשוט־טים ביותר, קל־זחומר אנחנו, שבאנו הנה להחיות את טבע הארץ...!

כזאת וכזאת, בקירוב, נסיתי להסביר לשכני מימין, משפחה מזרחית — ולשכני משמאל, מש־פחה אשכנזית, הם הקשיבו כמו שמקשיבים לשיחת־רדיו על נושא משעשע למדי, אך רחוק במקצת: בעניין למחצה ובפיזור־נפש למחצה. האשה המזרחית אמרה: „שיתנו לנו נפט!“; האשכנזי הגיע בראשו, כאומר: „יודעים, יודעים...“

ממתרת היום ראיתים עומדים וגודעים ארוזי.

ארו א—ב

עוד זכורה לנו, למשל, פרשת הזוועות של משלחת נובילא לקוטב הצפוני — ומה גם בקרב דלתי־עם זו, אשר „מעוני ומרוב עבודה“ לא זכתה אפילו להינוך מעט, ולא כלי־שכן לערכין חבר־תיים נאורים. הלא תוריד ראשך ותשתוק, אסתניס שכמותך! כלום בטוח אתה בהחלט מה תעשה ומה לא תעשה באם תכלה הרעה אליך? פסוקים מחד־רידים ממגילת איכה נזדקרו ודקרו במוחי: „ידי נשים רחמניות בישלו ילדיהם, היו לברות למר...“ עפר לפיר, פסוק בלה, כי יש תקוה! לא! מוטב לגדוע עץ ולהפכו לאֶפֶר מלהכפיש באֶפֶר, חלילה, את עצמנו. „צפד עורם על עצמם, יבש היה כעץ“ — לא! לא יהיה כדבר הזה! יהא עץ זה כפרתך, אֶסֶה־בנים המסכנה אשר במחשכים הושיבוך, גדרו בעדך ולא תצאי!

אך מה אעשה וקול התבונה (ואולי היה זה דוקא קול הרגש?) אינו יכול להחריש בי את קול הלב (ואולי צריך אני לומר: את קול ההכרה?) הצועק חמס כל־אימת שאני רואה גודעים עץ חי? מין אינסטינקט של שמירת־הקיום הוא בי, ממש כאילו חתכו בבשרי החי. על־כן ביקשתי למגן את מידת־הדין ותוכחתה עם מידת־הרחמים עם מענה־לשון רך וסלחן ונסיתי דברים אל שכני, השוקדים על מלאכת ההרס, דברי משל ואגדה, לאמור:

„לפנים בארץ־ישראל, מספר התלמוד, כשנור־לד תינוק, היו שותלים עץ, ולחתונת הבנים היו נוטלים מן העצים האלה ענפים לחופה. העץ מלוח איפוא את האדם בדרך חייו — ומקשרו אל ארצו. כתבי־הקודש אינם יודעים השוואה יותר נאה לאדם מן ההשוואה לעץ. עמי־ישראל עצמו נמשל פעם לזית ופעם לאגוז, פעם לחאנה ופעם לגפן. „והיה כעץ שתול על פלגי מים“ נאמר בתהלים על האיש הישר. „בניך כשתילי זיתים“, אשתך כגפן פוריה“, ועוד אמרות כאלה מצויות לרוב בתנ״ך. העץ היה תמיד סמל החיים